Чыла эллаСе пролетарий-шамыч, ушнызаl *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*






Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ
Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий“ редакций.




ВКП(б) чыла организаций-шамычын сведенийыштлан

ВКП(б) ЦК Пленумын решенийже дене ВКП(б) ын очередной XVIII с‘ездше почмашым 1939 ий 10 мартлан назначитлыме.

XVIII с‘ездын ончышаш паша радамже:

1. Отчетный доклад-шамыч: ВКП(б) ЦК-ын—докладчик Сталин йолташ, Центральный Ревизионный Комиссийын—докладчик Владимирский йолташ, ИККИ-ште ВКП(б) делегацийын—докладчик Мануильский йолташ.
2. СССР калык озанлык развитийын кумышо вичияш планже—докладчик Молотов йолташ.
3. ВКП(б) уставыште изменений-шамыч—докладчик Жданов йолташ.
4. ВКП(б) программым изменитлыме шотышто Комиссийым сайлымаш.
5. Партийын Центральный органже-шамычым сайлымаш.

Представительство нормо да сайлымаш порядок:

1) Партийын ик тӱжем членжылан решающий йӱкан ик делегат;

2) Партий членыш кок тӱжем кандидатлан совещательный йӱкан ик делегат.

3) Сайлымаш закрытый (тайный) голосований дене областной ден краевой партийный конференцийлаште да нацкомпартий с‘ездлаште эртаралтеш. Украинский, Белорусский, Казахстанский ден Узбекистанский парторганизацийлаште с‘ездыш делегат-шамычым сайлымаш областной партийный конференцийлаш эртаралтеш.

4) Йошкар Армий, Военно Морской Флот ден НКВД часть-шамычын партийный организацийлаште улшо коммунист-шамыч XVIII с‘ездыш делегат-шамычым областной ден краевой партконференцийлаште але нацкомпартий с‘ездлаште моло партийный организаций-шамыч дене пырля сайлат.

ВКП(б) ЦК секретарь—И. СТАЛИН.

Ик прогулат ок лий

2 февральыште Йошкар Оласе 4-ше №-ан школышто митинг лие. Митингыште йоча-шамыч ВКП(б)-ын XVIII-ше с‘ездшым кузе вашлийшаш верген кутырышт.

Нуно пеҥгыдын решитлышт: XVIII-ше с‘ездлан нунын ик плохо отметкат ок лий, кажнын дисциплина чын пионерын гай лиеш, прогул йӧршын пыта.

Й. Федотов.



XV-ше Марийский Областной комсомольский конференций. Снимкыште: Конференцийын залыштыже.

Мемнан подаркына

Большевистский партийын XVIII-ше очередной с‘ездше нерген уверым ме шокшын вашлийына.

1 февральыште школеш митинг лие. Митингыште 400 утла тунемше-шамыч лийыныт.

— Тунеммаште XVIII-ше с‘езд лӱмеш социалистический соревнованийым эше кумдан шарымаш—большевистский партийлан эн сай подарок лиеш. Школыштына дисциплиным саемден да начар тунеммашым пытарен с‘ездым вашлийына, манын тунемше-шамыч пунчальыч.

Тыгак класслаште куд кечылан кок гана ВКП(б)-ын XVIII-ше с‘ездыште Молотов йолташын ыштышаш докладын тезисшым тунемаш тӱҥалына.

Овчинникова Агвия.
Йошкар-Ола, 7-ше №-ан школ.



Мата-родо кыдалаш школын (Параньга район) V-ше „А“ классыште тунемше - шамыч биологий урокышто.
Фото М. Гурьяновын.

18-ше партийный с‘ездым отлично да хорошо отметке дене вашлийына

Ме, Краснояр келэ кыдалаш школын (Звенигe район) 5-ше „А“ классыштыже тунемше шамыч ВКП(б)-ын XVIII с‘ездшым созыватлыме нерген партий Центральный Комитетын увертарымыжым кугу куанымаш дене вашлийыва. Ме с‘езд почылтмо кечым начар отметкым пытарен, хорошо да отлично отметке дене велэ вашлияш мутым пушна. Шеҥгелан кодышылан полшаш тӱҥалына. Классыштына ик тунемшынат начар отмекыже ынже лий, манын кучедалаш тӱҥалына.

Остроумов Феликс,
Соловьев Геннадий.

ВЛКСМ-ын XV-ше областной конференцийже

30-шо январьыште 5 час кастене МАССР Верховный Совет заседаний залеш Марийский республика ВЛКСМ-ын XV ше Областной конференцийже почылто.

Конференций президиумыш 25 еҥым да почетный президиумыш Сталин, Ворошилов, Молотов, Каганович, Калинин, Микоян, Андреев, Жданов, Ежов, Хрущев, Берия, Димитров, Тельман да Хосе Диас йолташ-шамычым сайлыш.

Тидын почеш конференций калыкын вождьшо Великий Сталин йолташлан, СССР Совнарком председатель В. Молотов йолташлан приветственный письмам приниматлыш.

XV-ше областной комсомольский конференцийын делегатышт тыгай ончышаш пашам пеҥгыдемдышт:

1. ВЛКСМ Обкомын отчетшо.
2. Ревизионный комиссийын отчетшо.
3. ВЛКСМ Обкомым сайлымаш.
4. Ревизионный комиссийым сайлымаш.

30 январьысе кас заседанийыште ВЛКСМ Обкомын пашаже нерген Кондратьев йолташын отчетный докладшым колыштмо.

31 январьысе эр заседанийыште ВЛКСМ Обкомын отчетный докладшым умбакыже колыштмо. Адак ревизионный комиссий председатель Архипов йолташ докладым ыштен.

Отчетный доклад ыштымеке прений тӱҥале. Кас заседанийысе пренийыште 12 делегат-шамыч выступатленыт.

1 февральысе эр заседанийыште пренийыште 10 еҥ выступатлебыт. Кас заседанийыште прений пытен. Прeнийыште ойлышо-шамыч ВЛКСМ Обкомын пашажым критиковатлен ойлышт.

2 февральысе эр заседанийыште конференций Кондратьев йолташ ден ревизионный комиссий председатель Архипов йолташын заключительный мутыштым колышто.

Варажым ВЛКСМ Обкомын отчетный докладше почеш лукмо резолюцийым приниматлыме.

Конференцийын делегатше-шамыч ВЛКСМ Обкомын политический линийжым правилныйлан да практический пашажым удовлетворительныйлан признатлышт. Тиддеч вара ВЛКСМ Обком пленумын членжылан тайный голосований дене сайлаш кандидат-шамычым выдвигатлымаш ден тергымаш лийын. Тиде пашамак 2 февральысе кас заседанийыште да 3 февральысе эр заседанийыште ыштыме.

3 февральысе кас заседанийыште ВЛКСМ Обком пленум член-шамычым, пленум членыш кандидат-шамычым, ревизионный комиссийым тайный голосований дене сайлыме.

ВЛКСМ Обком пленум членлан ВКП(б) Обком секретарь — Архипов, Марий АССР Совнарком председатель—Абрамов, Щербаков П. В., Камелина Е., Винокуров, СССР Верховный Совет депутат—Сергеева, ВЛКСМ Йошкар ОлаГК секретарь Пинаев, Кондратьев, да моло йолташ-шамычат—чылаже 43 еҥым, пленум членыш кандидатлан 7 еҥым, ревизионный комиссий членлан 5 еҥым сайлыме.

Конференций 3 февраль кастене шке пашажым пытарен.

ВЛКСМ Обкомын первой организационный пленумжо

3 февральыште кастене ВЛКСМ Обкомын первой организационный пленумжо лийын.

Пленум ВЛКСМ Обком бюро членлан 9 еҥым—Винокуров В., Щербаков П. В., Камелина Е., Зинин К., Смирнов В., Салмин, Пинаев, Ленский К., Алмакаев А. йолташ-шамычым сайлен. Бюро членыш кандидатлан 3 еҥым—Костин И. (Марий АССР Верховный Совет депутат), Бахтин, Музуров И. йолташ-шамычым сайлыме.

Пленум ВЛКСМ Обкомын первой секретарьжылан Винокуров В. йолташым, кокымшо секретарьлан Щербаков П. В. йолташым, кумышо секретарьлан Камелина Е. йолташым сайлен.

ВЛКСМ Обкомын комсомольский руководящий орган отдел вуйлатышыжлан Зинин К., крестьянский молодежь отдел вуйлатышылан Смирнов В. Ф., тунемше молодежь отдел вуйлатышылан Алмакаев, пионер отдел вуйлатышылан Бахтин йолташ-шамычым утвердитлыме.

Пленум „Рвезе Коммунист“ газетын редакторжылан Ленский К. А. йолташым, „Ямде лий“ газетын редакторжылан Музуров И. М. йолташым утвердитлен.

Советско-манчжурский границыште лийше столкновений нерген

Пытартыш жапыште советский территорийыш японо-манчжур-шамычын вончымо случай да тидын годым неизбежный столкновений адак уэш шукемын. Утларак кугу столкновений 31 январьыште Кайластевский застава лишан лийын. Младший лейтенант Костиврюк командоватлыме 5 боец составан советский пограничный наряд ӱмбак СССР-ын улшо 279 номеран Аргуньэнгер островышто Гуран проток аҥ лишне, Кайластевский поселок деч 5 километр югышто, располагатлалтше 18 еҥан японо-манчжурский солдат группа кенета винтовка-пулемет дене лӱйкалаш тӱҥалын. Погранарядлан японо-манчжур-шамыч ваштареш лӱйкалаш тӱҥалашыже логалын да тудлан полыш толын шумек, тудо остров гыч японо-манчжурым поктен луктын кертын. Японо-манчжур-шамыч пеленышт шкенышт гын сусыргышо 7 еҥым ваҥгаеныт. Советский могыр гыч отделений командир Калитин кушталгын сусырген.

Токиошто СССР пашаште поверенныйлан японо-манчжур-шамычын граница нарушатлымашыжшт случай шукеммашке ончыктен, японский правительствылан пеҥгыде протестым заявитлаш да последствий лийын кертмашке ончыктен заявитлаш поручитлыме.



ИСПАНИЙЫСЕ КАТАЛОНСКИЙ ФРОНТЫШТО КРЕДАЛМАШ

Каталонский фронтын чыла участкылаштыже шучко кредалмаш кая. Итальянский да марокканский войска-шамыч артиллерий да авиаций полшымо



дене республиканец-шамычын позицийыштым орышыла атаковатлат.

Республиканец-шамычын йӧршын гаяк военный снаряженийышт уке. Туге гынат, нуно пеҥгыдын шогат. Нунын вийышт каталонский мландын кажне йол тошкалтышыжым аралаш пӱтынь решимостян.

Картыште 28 январьысе фронт линий (шем линий дене) ончыктымо.

Кызыт кредалмаш Гранольерс дене чот кая. Ты марте тиде пунктым мятежник-шамыч налын огыт ул.

Кызыт республиканец-шамычын 11 кугу олашт, 700 тӱжем боецан боеспособный армийышт уло. Республиканский Испанийын теҥыз серысе линийже 500 мильым шуйна (миль—1,6 км). Тудым 3 крейсер, 13 эсминец, 7 подводный лодка, 5 торпедный катер да 2 канонерка составан флот арала.

Сар пытен огыл. Испанский калык шке мландыже гыч итало-германский интервент-шамычым поктен колтымешке кучедалеш.

Йошкар-Ола пионер пӧртысӧ радио кружокышто шогышо йоча-шамыч родиоприемникым тунемыт.

МЫЙЫН ПАША ОПЫТЕМ

Тыгай ответственный пашам—кушшо поколенийым, пионер-шамычым воспитатлымашым Ленинский комсомол мыланем 1935 ийыште доверятлен.

Кызыт мый У-Тор'ял пелэ кыдалаш школышто старший пионер вожатыйлан пашам ыштем. Мый шукыжым звена шамыч дене пашам ыштем. Вет отрядыште звена паша тӱҥлан шотлалтеш.

Мыйын пионер-шамыч деч ойырлымемат огеш шу. Вет нуно кугу лиймекышт ала могай сай еҥ, родинылан кугу пайда пушашлык улыт. Садлан нуным вашлиймем годым кутырем, мӧҥгышкышт миен нунын илышыштым пален налам, ачашт-авашт дене кӱлеш годым каҥгашем.

Йоча-шамычын интересышт кугу, инициативышт сита. Тыге нунылан корным гына сайын ончыкташ кӱлеш, активлан эре полшыде огеш лий.

Пионер кокла гыч дисциплин пудыртышо лиеш гын, мый нуным ончыч пален налам: ала йӧршынат нуно титакан огытыл. Тыгай годым нунын мӧҥгышкышт миен ачашт-авашт дене кутырде ом чыте.

Полыш деч посна паша ышташ нелэ. Садлан мый эреак классовод, комсомольский организаций дене да туныктышо-шамыч дене кылым кучем.

Отрядын планжым ме чылан пырля ыштена. Нуно тиде шотышто активный улыт. Темым, беседым ышташ ончыктымек, беседа организоватлаш сборыш еҥым ӱжына. Мутлан шукерте огыл комсомол нерген беседым ыштышна. Тиде йоча-шамычлан чот келшыш. Варажым ме комсомолыш пураш ВЛКСМ-ын программа ден уставшым тунемаш тӱҥална.

Загайнова Валя.
ВЛКСМ-ын XV-ше областной конференцийын делегатше.

ВАШ-ВАШ ПОЛШАШ КӰЛЕШ

Мый 77 номеран „Колхозные ребята" газетыште „Пионер всегда поможет товарищу" лӱман статьям лудым. Туште посна сай пионер-шамычын йолташыштлан полшыдымо нерген книга да молымат ваш-ваш пуаш чаманыме нерген возалтын ыле. А вет кажне сайын тунемше шеҥгелан кодын тунемше-шамычлан вий шумо семын эре полшышаш улыт. Тугак ваш-ваш книгам лудаш пуаш молан чаманашыже!

Тыгай факт мемнан Ыыван-Сола кыдалаш школыштат уло. VII-ше классыште тунемше-пионер Якимов Василий йолташыже-шамычлан ок полшо. Эсогыл правило-шамычым переписатлен налашлан шке тетрадьшым весылан пуаш чамана.

7 январьыште мый тудын деке полышым йодаш миyышым. Тудо полыш пумо олмеш шӱрдыл колтыш. Нимомат ыш ончыкто. Шке книгажым лудаш пуаш чамана. Мый книгажым нимом ом ыште, лудам да пуэм веле ыле. Тыгай койышым мый ом йӧрате.

Патрушев Иван.
Йыван-Сола кыдалаш школ, Кужеҥер район.

Калачев, дисциплинетым кунам саемдэт?

Калачев Андрей Коҥганур пелэ кыдалаш школын (Кужеҥер район) VI-шо классыштыже тунемеш. Тудын дисциплинже школышто веле огыл, мӧҥгыштыжат пеш начар.

Урок годым учитель-шамычын мутыштым огеш колышт. Моло тунемше-шамычланат мешая. Мӧҥгыжӧ миймек урок-лан ок ямдылалт. Мӧҥгӧ пумо пашам ик ганат ок шукто. Садланак плохо отметке-шамычым веле наледа.

Пионер.



Снимкыште: Зомброва С. ден Егорова З. курыкышто мунчалтат. (Исменьа П Ш, Звенига район). Фото Т. Уткинын.

Колхозлан полшат

Великополь кыдалаш школышто (Оршанка район) тунемше-пионер-шамыч Рябинин Ваня ден Рябинин Василий яра жап годым колхозыштлан 13 центнер ломыжым, кайык терысым поген пуышт.

Герасимов Саню.

Шкенан эльыште

Советский писатель-шамычым наградитлымаш

Советский художественный литературым развиватлымаште чапле успех дене сеҥымашке шумылан СССР Верховный Совет Президиумын Указше дене 172 советский писатель-шамыч наградитлалтыныт.

ЛЕНИН ОРДЕН дене 21 еҥ наградитлалтын. Нунын коклаште Н. Н. Асеев, Ф. В. Гладков, В. П. Катаев, А. Е. Корнейчук, П. А. Шолохов да молат улыт.

„ТРУДОВОЕ КРАСНОЕ ЗНАМЯ" орден дене 49 еҥ наградитлалтын. Нунын коклаште М. М. Зощенко, В. В. Иванов, А. С. Новиков-Прибой, К. И. Чуковский да молат улыт.

„ЗНАК ПОЧЕТА" орден дене 102 еҥ наградитлалтын. Нунын коклаште В. В. Вишневский, Джамбул Джабаев, Л. А. Кассиль, В. И. Лебедев—Кумач, А. С. Серафимович да молат улыт.

Тренировочный шахматный турнир пытен

Тренировочный шахматный турнир (Москва) 31 январьыште пытен. Первой верыште—гроссмейстер Флор, тудо 17 гыч 12 очком налын, кокымшо верыште — гроссмейстер Ришевский (10,5 очко). Кумышо, нылымше, визымше да кудымшо верыш Левенфиш, Рагозин, Макогонов, Лилиенталь лектыныт.

У международный авиамодельный рекорд

Казанский авиамоделист Василий Расторгуевын планер модельже 15 километрат 520 метрым чоҥештен каен. Международный Авиационный Федераций (ФАИ) тиде планер модельын чоҥештымашыжым международный рекордлан признатлен.

Кокымшо пятилетка заемын лумышо тиражше

17 ден 18 февральлаште Пермеш кокымшо пятилетка (нылымше ий выпуск) заемын лумышо тиражше лиеш.

Лумышо тиражыште 184.420 тӱжем теҥге суммаш 1.130 тӱжем выигрыш лиеш.



Куйбышев оласе Революций площадь.

Испанский йоча-шамыч дене

Москваште испанский боец-шамычын йочашт илат. Шукерте огыл нунын деке советский Союз Герой Терешкин йолташ, тудын ватыже—орденоносец Е. П. Терешкина да орденоносец Забавин йолташ-шамыч миеныт.

Терешкин йолташ Хасан ер вокτен героический пограничник-шамычын японский самурай-шамычым кузе кырымышт нерген йоча-шамычлан ойлен.

Йоча-шамыч лӱм дене Вела Антонио отлично тунемаш да герой лияш обещатлен ойлен.

Самырык археолог-шамыч

Муромский краеведческий музей пелен ятыр ий лиеш самырык археолог-шамыч кружок уло. Кружокышто 20 йоча-шамыч улыт. Шукерте огыл нуно древний калык-шамычын илыме верыштым муыныт. Самырык археолог-шамыч шоҥым тиде верым чот шымлаш тӱҥалыт.



● КЕНИГСБЕРГ олаште (Германия) кум пашазе-шамыч фашистский порядкым критиковатленыт. Суд нуным кумыньыштымат 27 ий тюрьмаште шкет шинчаш судитлен.

● ЧИЛИШТЕ (Южный Америка) 25 январьыште виян землетрясений лийын.

Шуко ола шамыч шаланеныт. Тӱжем еҥ колен.

Чилин южный кугу олаже-шамыч йӧршын шаланеныт.

● ГЕРМАНИЙЫН каменноугольный Альсдорф районыштыжо горняк-шамыч 14 часан паша кечым ыштымылан тӱшка демонстрацийым тарватеныт. Фашист охранник-шамыч отряд демонстрант-шамычым лӱйкален колтылыныт, 165 пашазым арестоватленыт.

„Салика“

Маргостеатр сцена почылто. Ынде ме тыланда „Салика“ пьесым умылтарена.

Пьесым комсомолец С. Н. Николаев возен. Тема—революций деч ончыч йорло кресаньык, батрак-шамычын поян-шамыч кидыште лызырналт илымыштым ончыкта.

Ялысе поян Ози Кузин вакшыже уло. Тиде вакшыште йорло, тулык Ипат Эчук тарзылан ила. Кузи тудлан пеш чот пашам ыштыкта. Шкеже пеш шыде, кӱй гай пешкыде чонан, йорло енг-шамычлан сырыше кугыза. Эчукым чот эксплоатироватла.



Н. А. Конакова—Салика рольышто.

Пьесыште чыла действий Салика ден Эчук йыр кылдалт шогат.

Салика—мотор гына йорло ӱдыр, шучко Ози Кузи да тудын ватыже деч шуко игылтмашым чыта. Тудо шкеж гаяк йорло Ипат Эчук дене ваш-ваш йӧратен пагалыше улыт. Нуно курымешлан пырля лийнешт.

Но ожнысо кугыжан годсо власть тидлан ваштарешшоген. Тунам мотор ӱдырым поянлан гына пуаш



Салика Марина (Якшова А. И.) йолташыже дене.

тыршеныт. Тыгакак Ози Кузинат самырык-шамычын ваш-ваш келшымышт ваштареш лиеш.

Салика шонгo поян Полат Акпайынат чонешыже пижеш. Акпай тудым марлан налнеже. Тудлан урядник Сармаев, Эчукым йӧ

Эчан вате ролъым Кириллова А. Г. моден.

раташ шонышо, коклазе, аракам йӧратыше Эчан вате, моло поян-шамычат полшат. Кузиат тудлан Саликам марлан пуаш решитла.

Сырмыж дене Кузи Эчукым тарзе гычат луктын колта.

—Тыге гын, тый мыйын тарзем от лий, кай! Тумышан тувырет да рожын йолашет дене садак илен от шукто!—теве Эчукын пашаыштымыжлан тудын „тау каласымe“ мутшо.

Вара Эчук Элнет ангыш шоло волтымашке кая. Но нуно Салика дене ӱшанен ойырлат, садак нуным шонымашышт пенгыдын коден.

Салика ден Эчукат коклын огытыл. Нунын велышге йолташышт-шамыч: Чопай, Марина, молат улыт. Чопай ден Маринан чоялыкышт ден моштымышт сита. Йолташыштым утарышаш верч нуно уло вийыштым луктын, чоялыкыштым мошттен кучылтыт.

Сӱан лишемеш. Ынде Саликам нимом ышташ ӧреш. Но тудым Чопай утараш сбра—Эчукым Элнет ангыч кондаш кая.

Таче сӱан. Эчук толын огеш шу гын, Саликалан кугу ойго: тунам тудо адакат поян кидыштак орланаш тӱналеш. Чу, теве мурымо йӱк шокта. Нине—Эчук ден Чопай. Но шуко жаплан огыл. Полат Акпайын кӱштымыжӧ почеш сӱан эртымеш урядник Сармаев титакдыме Эчукым арестоватлен кылаташ петыра.

Ынде Салика утаралт огеш керт. Но Чопай садак йӧным муэш.

Сывын чыла кертеш. Нуно йолташышт-шамыч полшымо дене Полат Акпайлан Салика олмеш Маринам чоян шынден колтат. Салика утлен. Корнышто Маринажат шылын куржеш, Саликамыт деке толеш.

Ынде икте гына—Салика ден Эчукым пырля ушаш. Чоярсе чара вер. Тышан Салика ден Эчук вашлийыт, йолташышт-шамыч дене сӱаным ыштат. Йорло шамыч кулак кашакым ондален кертыч. Салика ден Эчук курымеш пырля илаш тӱналыт.



Марина (Смирнова П. А.)

Речкин Ондре.

В. Рожкин

ПОРАН СӰАН

(баллада)

Шаралын шӱч гай
шулдыржым,
Волалын йӱд йыр-ваш.
Мардеж кынеле урмыжын,
Шӱшкаш, мураш, таваш.

Тыгае теле йӱдыштӧ,
Мардеж ден лийын танг,
Изи чашкерын тӱрыштӧ
Лӱшкен поран сӱан.

Йӱкталын тутло
пӱрыжым
Ий йӱштӧ кугызай,
Ош пор гай ик ош
ӱдыржым
Марлан ужатыш сай.

Пеш талын йӱд йӱмаке
Мурен, шӱшкен виян,
Кумда нур гоч умбаке
Эртен поран сӱан.

Кинелын лум пыжаш гыч
Тӧртылын „тывыдан“,
Сӱан мур ден куштылтыш
Йожек шинчан меранг.

Нур гоч эрталше пирыже
Ишале почшым чот;
Келшен сӱанын шӱвыржӧ:
Тавалтыш „шот-шот-шот“

Пеш талын йӱд йӱмаке
Мурен, шӱшкен виян,
Кумда нур гоч умбаке
Эртен поран сӱан.

Турнирыште первой верым налын

Каникул деч вара мемнан школыштына шахматный турнир эртаралте. Турнирыште 22 тунемше модыныт.

Турнирыште мый первой верым нальым. Мыйын 21 очко погынен. Кокымшо верыште Тихонов Илья.

Макаров Николай.

Ав'яя тӱгалтыш школ, 4-ше класс.

М. В. ФРУНЗЕ

Лӱддымӧ да пенгыде большевик Михаил Васильевич Фрунзе Пашазе-Кресаньык Йошкар Армийым ыштыше да вуйлатыше-шамыч кокла гыч икте ыле.



Тудо 1885 ийын 3 февральыште Туркестанский крайын Пишпек олашыже шочын.

1904 ийыште гимназийым тунем пытарымек, Петербургысо политический институтыш пура. Революционный корныш студенчествын первой ийыштыжак шогалеш, тунамак социал-демократический партийный организацийыш пурен.

1905 ийыште пӱтынь Иваново-вознесенский промышленный районым авалтыше текстильщик-шамычын стачкыштым организоватлымаште да вуйлатымаште лийын.

1904 гыч 1907 ий тӱналтыш марте ик гана веле огыл арестоватлалтын.

1907 ий тӱналтышыште РСДРП(б) радамыш пурымылан 4 ий каторжный паша ышташ судитлалтын. Но суд эртымек полиций ваштареш вооруженно сопротивлятлымылан тудым эше судитлаш тӱналыныт. Суд смертный казньым ышташ приговорым луктын. Тиде суд йонгылыш лийын, вес суд тидым 6 ий каторжный паша ышташ судитлен, тушко ондак 4 ийлан судитлымыжымат ушен.

Февральский революций годым Минскысе да западный фронтысо революционный движенийын руководительже лийын. Октябрьский революцийыштат непосредственно участвоватлен.

1919 ий апрельыште Колчак армийын Казаньым, Симбирскийым да Самарым ишымышт годым Михаил Васильевичым Восточный фронтын южный участкысе нылымше армий командующийлан шогалтеныт. Тудо Колчакым пӱтынь Восточный фронтышто шалатен. Тидын деч посна Туркестан армийым руководитлен. Тудын вуйлатымыже дене Йошкар Армий Уфим противник деч утарен. Тидлан Красное знамя орден дене наградитленыт.

Июнь мучашыште Восточный фронтын пӱтынь армийжым вуйлаташ тӱналын.

Шке илышыжын пытартыш ийлаштыже Наркомвоенмор постышто улмыжо годым, тудо Йошкар Армийын боевой вийжым пенгыдемдыме шотышто кугу пашам ыштен.

Великий русский химик

1939 ий 7 февральыште Д. И. Менделеевын колымыжлан 32 ий темеш

Великий русский химик Дмитрий Иванович Менделеев Тобольск олаште, 1834 ий 7 февральыште шочын. 16 ияш Митя ту ыкеш кодын. Кугу способностян да пашам йӧратыше улмыжлан гына Петербургский институтыш казенный счетеш пурен кертын. Менделеев студентше годымак химийыште научный открытий-шамычым ыштен. Петербургский пединститутын физико-математический факультетшым пытармек, тудо Симферопольысо, Одессысе гимназийлаште учительлан шога. Университетыште 23 ияш преподаватлаш тӱгалеш, а 29 ияш профессор званийым налын.

Менделеев „периодическая система элементов“ законым да химический элемент-шамыч таблицым шонен луктын. Тугак простой тела-шамычын свойствыштым пален налын. Тиде—химий наук виянгмаште кугу эпохым почын. Тудлан открытий-шамычым ышташ куштылгын логалын огыл. Менделеевын законжо химийын тӱнг законжо. Тудын открытийже-шамычым уло тӱня пален шога.

Менделеев калык озанлыкыште эн уста исследователь лийын. Тудо Кавказысе нефтяной промышлен остыым, Уралысе, Донбассысе угольный промышленность-шамычым обследоватлен ончымек нефть, мланде шӱй лукмашым шукемдаш ягыр сай йӧн-шамычым каласен.

1880 ийыште наук академийын сайлыме годым Менделеевым сайлен огытыл. Кугыжан интересшым аралыше южо академик-шамыч тудын кандидатуржым сӱмырымаш шуктеныт. Садланак 1890 ийыште тудо университетыште профессорский кафедрым кудалтен коден да мера да веса Палатыш паша ышташ пурен. Тыге царизм мировой ученыйым „аклен“.



Менделеев шуко открытийым ыштен, но эн кугу открытийлан „периодическая система элементов“ шотлалтеш.

Тудо 1907 ийыште колен.

Менделеев—русский химийын ачаже. Шке открытийже дене наукым пойдарыше да родиналан нойыде пашам ыштыше ученыйым чыланат чот кагалат.

ВЕСЕЛАЯ АРТИСТ-ШАМЫЧ

Ме замечательный
Калыкым погена—
Кӧ шокта, кӧ мура,
Кӧ кушта.
Йодына ме публикым
Шып лияш—
Ме таче тӱҥалына
Мурым мураш.
Акробат, музыкант,
Повар,—чылан
Ончыктена
Ятыр номернам.

Тыланда зверь-шамыч
Тӱҥалыт кушташ,
Сапан чӱчӱат
Тӱҥалеш полшаш.
Спектакльыште
Йокрок ок лий темдалан
Только йодына:
Ида таве йолдам.

Тыге бархатный занавескын вишыжке вуйыштым луктын, ныл іяш Боб ден Майка зритель-шамыч деке обращатленыт. Йоча театрын эстрадым почмо годым кече дене волгалтше занавеске эркын почылтеш. Барабан кырыме йӱк шергылтеш, сцене шенгечын порсын да канде формо дене пионерский галстукым сакен, изи барабанщик-шамыч лектыт. Нине весела йоча-шамыч коклаште тӱрлӧ калыкым ужына: тушто изи негритенок, китаец, осетин, армянин, кореец-шамыч. Советский Союзышто чыла йоча-шамыч ик гае пиалан улыт, вуно веселан да келшен илат.

Нунын почеш оралге тӱсан клоунский костюм дене, пеш кугу ош шарыштым кӱшкӧ кышкылтын Боб ден Майка куржын лектыт. Шар-шамыч кӱшкӧ чонештат, тӧр лийыт да волгыдын йӱлен каят.

Волгатарыше - шамыч— пырыс Трешка ден кайык Гришка йыр-ваш чӱктат. Ныл іяш Кнопка—сценын главный машинистше—йошкар упшан, шем бархатный курткан пытартыш распоряжений-шамычым пуэда.

Боб ден Майка представлений-шамыч тӱҥалме верген увертарат. Но кенета музык йӱк шокта, клоун— эксцентрик Вилли площадке покшеке лектын шогалеш. Тудо заводитлыме слон игыж дене пырля йоча-шамыч деке шкенжым театрыш налаш йодаш толын.

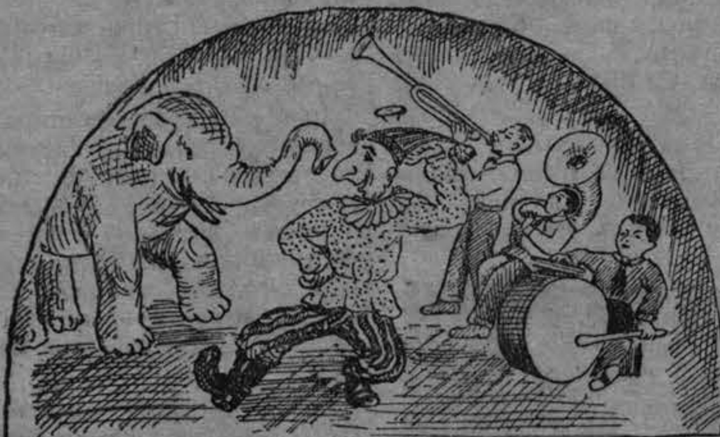
—Мыйын слон иге заводитлыме, мыйын почешем чыла ыштылеш,—ойла тудо. Йоча-шамыч тудын декын ончыкташ йодыт, мом нуно коктынат ыштен моштат. Вилли слон игыжым заводитла, мурым мура да танцоватла, но слон иге тугак тарваныде кодеш. Шыдештын пытыше Вилли тыге ӱшандара: слон иге музыкым йӧрата да эн первой рояльым, вара скрипкам, да пытартышлан арфым шокташ йодеш.

Мемнан йоча шамыч чыламат моштат! Пионер-шамыч кокла гыч тувамак эстрадышке лектын Виллин желанийжым самырык пиалан музыкант-шамыч шуктат: вич іяш пианистка Нина Дороган (Гольденсвейзер профессор лӱмеш школын ученицаже), шым іяш скрипач Ойся Мейстер (Ямпольский профессорын ученикше) ден индеш іяш артистка Леля Эрдели (консерваторийсе ученица). Тугак, тарваныде слон иге шып.—Налза шкендан пудыргышо модышдам, — йоча-шамыч пеш чыштырат, тунам конфузитлыше Вилли шӱлыкан лектын кая.

Союздетфильм

весела жанглер—повар-шамыч тӧрштылын эстрадышке лектыт.
Ме столовойышто ыштена,
Шолтена да кӱктена.
Если мом ме шонена
Ямдылен вик шуктена.
Ойгырдегеч илена
Она войо нигунам.
Ме талантым шылтыде
Мурена да куштена.

Повар-шамычын мурыштколышымат пожалтен кертыт. Слон игат, тудым нигеат ончен огыл гынат, тырла, сценыше лектешат танцоватлаш тӱҥалеш. Йоча-шамыч пиалан Виллилан кугу куанымаш ден аплодисментым ыштат.



Концерт тугак кая. Ныллепудырго балерин классический танцым кушта. Кнопка марионетка-шамычын театрыштым ончыкта. Пытартышлан джазын шоктымо муро почеш кудытын

Тӱҥ рольышто сниматлалтынут: ныл іяш йоча-шамыч Коля Вертмиллер—Боб, Ира Большакова—Майка, Тавя Дмитриева—Кнопка ден клоун - эксцентрик В. Карлин—Вилли.

НАТУРАЛИСТ ЛУК

Ашныме пире

Саратовысо йоча паркыште ашныме пире ила. Тудын лӱмжӧ Гарри.

Пирым самырык натуралистка Клава Бардина воспитатлен. Тудо служебный пий семынак пирым туныктен. Пире палыже манын тудын дек эре ик платьым чиен миен да шуко жап мутланен.

Тиде тудын йӱкшым эркын пален налмек, чыла кӱштымым шукташ тӱҥалын. „Гарри, шич!"—манын Клава кӱштен гын, пире тунамак шинчын. Южгынам Гарри ӱчым ыштен мутым колыштын огыл, тунам Клава пирым клеткыш петырен да шуко кече тудлан кочкаш огыл. Ятыр жап ваш ужде илымек, пире дек миен гын, пире мутым колыштын, шыма лийын.

Кызыт Гарри кӱштымӧ почеш тӱрлӧ ӱзгарым вумалеш, барьер гоч тӧргошта.

Гарри воспитательница дек чот шӱмангын. Ӱмашсе телым тыгай случай лийын. Клава ечым чиен пире дене пырля ола деч ӧрдыжкӧ миен. Куржмыжо годым келге лум вынемыш пурен каен да тужечын лектын кертын огыл. Клаван йӧсӧ положенийыште улмыжым пире пален, садланак Клава деке вынемыш тӧршта. Тудын кылмыше шӱргыжым йылмыж дене нулалын да пальтож гыч пурлын Клавам вынем гыч шупшын луктын.



Тӱняште эн кугу пӱкш

Грецкий пӱкш тыгылай пӱкш деч шӱдӧ пачаш нарекугу. Адак сейшельский пӱкш уло. Тудо грецкий пӱкш деч шӱдӧ пачаш кугу.

Индийский океанышто Сейшельский архипелаг уло. Тиде архипелагын кок островлаштыже пеш кугу пальме шамыч улыт. Тугай пальме-шамыч моло вере огыт шоч. Пальме шӱдӧ ий теммек, пӱкшым пуаш тӱҥалеш. Пӱкш 10 ийыште иже шуэш. Куйын шушо пӱкшым кочкыт.



Кумыж'ял лелэ кыдалаш школысо (Морко район) пионерский актив.
Фото Бекешевын.

Самырык натуралист-шамыч совещаний

29 январьыште Йошкар-Олаш самырык натуралист-шамыч совещаний лие. Совещанийыш 30 утла натуралист-шамыч толынат ыле.

Совещаний тыге палемдыш. Кызыт марте самырык натуралист-шамычлан Наркомпрос, ВЛКСМ Обком, Наркомзем могырым полыш лийын огыл, садланак нуно мом ыштышашым палыде коштыныт. Всесоюзный ял озанлык выставкылан ямдылалтын огытыл.

ВЛКСМ райком-шамычын пионер отдел вуйлатышышт тиде пашам вуйлатымаш гыч кораҥыныт, натуралист-шамычым монденыт. Йоча технический станций-шамычат тиде пашаште тӱҥ вер лийын шоген огытыл.

Совещаний Всесоюзный ял озанлык выставкылан ямдылалтмаште самырык натуралист-шамычын тӱҥ задачыштым ончыктыш. Наркомпрос, ВЛКСМ Обком, Наркомзем деч кӱлеш полышым йодаш пуънале.

Мемнан республикысе самырык натуралист-шамыч Татарский республикысе натуралист-шамыч дене социалистический договорым заключитлышт. Чувашский АССР-ысе самырык натуралист-шамычымат соревноватлаш ӱжыч.



Полмезе фотограф

Шукерте огыл редакцийыш ик полмезе фотограф толын кайыш. Толын, да ойла:

— Мый Москваш миенам. Зверинецыш пурышымат, тендан газетыш пурташлан снимка - шамычым ыштышым. Вот,—манеш.—тыланда куд снимка-шамыч. Ӱлнӧ ончыктымо сӱрет-шамычым ончыктылын, каласыш:—Тышке зверь-шамыч улыт.

Ме чылт ӧрна. Но фотографмыланна могай зверь-шамыч улмым чытен кертде умылтаренат пуыш. Ме тунам велэ ӱшанышна.

Могай зверь улыт, те паледа?

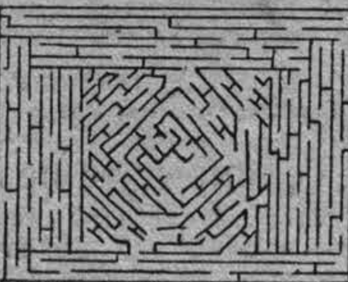


Лабиринт

Йоча-шамыч, покшеке пураш тыршыза

ШАШКИН САНЮ колтен.

Оршанка район, Великополь кыдалаш школ.



Тушто-шамыч

Вуйжо уло—кӧргыжӧ яра,
Тупшо уло—мӱшкыржӧ уке.

ОЧЕЕВ АЛЕКСАНДР колтен.

Марий-Турек район, ОлорПКШ

* * *

Моштет гын—модат,
Кертат гын—сенгет.

МУКАЕВ ЯПЫК колтен.

БАССР, Мишкан кыдалаш школ.

Анаграмма

„Л" дене удобрений,
„Л" деч посна—
Ер серещ шочеш.

ТОКМУРЗИН ВОЛОДЯ (ТАССР гыч) колтен.

Отв. редактор— И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Марлита № А—83. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.